

A helyzet rövid leírása:

Alapítványunkat a közelmúltban szülők keresték fel az alábbi problémával. Gyerekük 7. születésnapjának összejövetelét az ő kedvenc közeli cukrászdájában rendezték meg a szülők, meghívva a gyerek osztálytársait, barátait és a családtagokat. A szülinapi zsúr megörökítésére több fotó is készült a jelenlévő családtagok által, de ezzel egyidőben a cukrászda egyik alkalmazottja/fotója is lencsevégre kapta az eseményt. Az ünneplést követő napon a szülők felfedezték a gyerekek a cukrászda hivatalos Facebook oldalára kikerült szülinapi képeit, melyeket felhasználva az alábbi hirdetést tette közzé az oldal:

“Ha ti is szeretnétek, hogy a szülinapi zsúr helyszíne ilyen vidám legyen és ezúttal ne otthon, hanem egy ilyen fantasztikus környezetben kerüljön megrendezésre, ahol a gyerekek és vendégek számára mindent egy helyen tudunk biztosítani, mutatunk néhány nagyszerű megoldást a cukrászdánkban – hiszen mi fel vagyunk készülve a legmenőbb zsúrokra is! Ha érdeklődni szeretnél a részletekkel kapcsolatban, személyre szabott ajánlatért vedd fel a kapcsolatot kollégáinkkal.”

A szülők a fent említett fotóknak nem csak a felhasználásukhoz, de az elkészítésükhöz sem járultak hozzá a helyszínen. A szülők kérdése az volt, hogy gyerekük ilyen módon való szerepeltetése tekintetében milyen jogi szabályozás irányadó a fenti helyzetre – a gyerek jogainak megfelelő védelme érdekében?

Alapítványunk minden esetben gyermekjogi megközelítést alkalmaz, mely szerint függetlenül attól, ki keres fel minket, mi az ügyben érintett gyerek(ek) érdekeit képviseljük. A megkeresésnek megfelelően az alábbi tájékoztatással szolgáltunk az érintett gyermekjogokat illetően:

A megkereséssel érintett, rendelkezésre álló információk alapján több aggályos körülmény is felmerül. A Ptk.¹ több nevesített személyiségi jogot definiál, melyek megsértése esetén a jogaiban megsértett személy felléphet érdekei érvényesítésére. Ezen nevesített személyiségi jogok közül a képmáshoz- és hangfelvételhez való jog megsértését pedig a megkeresésben bemutatott magatartás egyértelműen felveti. A vonatkozó jogszabályok kimondják, hogy amennyiben az adott személy külső megjelenését akár egészében, akár csak részben képfelvétel rögzítheti, annak elkészítéséhez, bármilyen jellegű felhasználásához, illetve nyilvánosságra hozatalához is az érintett személy hozzájárulása szükséges². Az ember képmása tehát kifejezi személyiségét, belső sajátosságait kivetíti, s ezáltal alkalmassá válik arra, hogy ennek segítségével az adott személyt beazonosítsák, illetőleg másoktól megkülönböztessék³. Polgári Törvénykönyvünk pedig azt is egyértelműen rögzíti, hogyha valaki megsérti képmásunkhoz való rendelkezésünk jogát, azt – mint személyiségi jogot – személyesen lehet csak érvényesíteni. Csakhogy egy gyerek esetében a képmással való rendelkezés nem valósulhat meg teljeskörűen, ugyanis egy cselekvőképtelen kiskorú jognyilatkozata semmis – nevében a törvényes képviselője jár el⁴. Mivel az eset kapcsán érintett 7 éves kislány a jogszabályok értelmében cselekvőképtelen, ezért – bár a cukrászda hirdetésében szereplő fotók egyértelműen beazonosíthatóan őt ábrázolják, koránál fogva nem tehet önállóan jognyilatkozatot a tekintetben,

¹ Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény

² Ptk. 2:48. §

³ 913/B/2009 AB határozat, indokolás III. 1. pont

⁴ Ptk. 2:14. §

hogy hozzájárul-e mindehhez, illetve hogy fel kíván-e lépni ezek ellen, így – mint cselekvőképtelen személy – személyiségi jogainak védelmében helyette és nevében tehát törvényes képviselői, azaz szülei járhatnak el⁵. A jogszabályoknak megfelelően egy kiskorút érintő ilyen helyzet, – azaz a gyermekről készült képekkel való engedély nélkül történő rendelkezés – mindenképp igényli a szülő előzetes tájékoztatását és hozzájárulását, azonban ez itt nem történt meg, ami mindenképp keletkeztet egy jogsértő állapotot.

A képmás nyilvánosságra hozatalára vonatkozó jogi védelem önálló, független attól, hogy a felvétel elkészítése hogyan történt. Nagyon fontos, hogy nem csupán a felvétel elkészítéséhez, hanem annak nyilvánosságra hozatalához is külön engedély szükséges. A felvétel készítéséhez a hozzájárulás akár ráutaló magatartás útján (pl. az adott személy vagy szülője egyértelműen észreveszi/látja a kép készülését és ez ellen nem tiltakozik) is megvalósulhat, ugyanakkor azonban a felvétel elkészítéséhez való hozzájárulás nem tekinthető automatikusnak a tekintetben, hogy az egyúttal a felvétel közösségi portálon történő felhasználására, hozzáférhetővé tételére vagy nyilvánosságra hozatalára is engedélyt adna. A közösségi média platformokon történő fotófeltöltés és megosztás egyértelműen nyilvánosságra hozatalnak minősülnek, hiszen a képfelvétel több ember számára válik elérhetővé és megtekinthetővé. Jelen esetben azonban a gyerek, a szülők és a zsúr többi meghívottja sem tudott a helyi fotós által a helyszínen történő felvételek készítéséről, és a Facebook hirdetésben megjelenő képeket is csak napokkal később észlelték. A szülők elmondása szerint ők maguk tehát egyáltalán nem járultak hozzá a cukrászda ezen magatartásához, mert ha tudtak volna róla is azonnal tiltakoznak a fotók elkészülése ellen. A képfelvételek közösségi portálra történő feltöltéséről, megosztásáról és reklámhirdetésben szerepeltetéséről pedig szintén nem tájékoztatták őket, ezekhez természetesen ugyanúgy nem adták volna meg a beleegyezésüket.

Ahogy Alaptörvényünk is kimondja⁶, mindenkinek joga van az emberi méltósághoz, a magánszférához, továbbá személyes adatainak védelméhez – mindezt nemzetközi egyezmények – a gyerekek esetében maga az ENSZ Gyermekjogi Egyezményét kihirdető törvényünk⁷ – is deklarálják. Következésképpen a gyereket a felnőttekkel megegyező terjedelemben illeti meg az emberi méltósága. A gyerekek esetén pedig egyébként is mindig szem előtt kell tartani azt a tényt, hogy a gyereket magát illeti meg a magánszférához és a személyes adatokhoz fűződő alapjog, még akkor is, ha érdekében és nevében a szülője lép fel. A gyerek ilyen tekintetben is kiemelt jogalanyiségének jelentőségét indokolja, hogy kiskorúságánál fogva támogatásra, védelemre szorul, kiszolgáltatott a szülő, a felnőtt társadalom egyéb tagjai és a jogalkotó szándékának egyaránt. A gyereket körülvevő felnőttek, így a szülei is tehát nem csak a gyermek felügyeletéért, neveléséért, hanem jogainak érvényesüléséért is felelősséggel tartozik. Szülőként egyébként is feladatunk, hogy törekedjünk a gyermekünk magánéletének védelmére, digitális lábnyomának és online személyiségének oltalmazására. Így felelős felnőttként az is a célunk, hogy a gyerekünkről a lehető legkevesebb felvétel készüljön és kerüljön más személyhez. A szülinapi zsúron a gyerekről készült és kipsztozott fotók és ehhez hasonló tartalmak ráadásul valószínűleg soha nem lesznek már teljes mértékben eltüntethetőek következmények nélkül, és sajnos részét fogják képezni a gyermek digitális lábnyomának.

A kiskorúak védelmének kapcsán az online tartalmakat alapvetően két csoportba lehet sorolni. Különbség tehető (a korlátozás mértéke alapján) jogellenes (illegális) és káros (ártalmas) tartalmak között⁸. A két kategória közötti legfőbb különbség, hogy az illegális tartalmak teljes egészében

⁵ Ptk. 2:54. §

⁶ Alaptörvény VI. Cikk

⁷ 1991. évi LXIV. törvény a gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről

⁸ Az Európai Bizottság által 1996-ban kiadott „A kiskorúak és az emberi méltóság védelméről az audiovizuális és információs szolgáltatásokban” című Zöld Könyv használta ezt a megkülönböztetést először.

tiltottak mindenkire számára, míg a káros tartalmak önmagukban nem jogellenesek ugyan, de a kiskorúak számára nemkívánatosak. A két probléma ennek megfelelően eltérő megközelítést és megoldásokat igényel. A fenti kategóriákat meghatározó joganyag szerint a kiskorúak (és ugyanakkor emberi méltóság védelme) érdekében szükséges, hogy egyes tartalmak a felhasználó korától, illetve a médium típusától függetlenül tiltottak legyenek. A jogellenes közlések nem élvezik a véleménynyilvánítás szabadságának védelmét, tehát az ezekhez való hozzáférés mindenkire számára tilos, függetlenül a hozzáférés módjától vagy a címzettektől. Ugyanis ezek nem csupán a kiskorúak fejlődésére károsak, hanem az egész társadalom – benne az egyén és a közösség – alapvető érdekeit, normáit sértik. Jogellenes tartalmak közé sorolható tehát az emberi méltóságot sértő olyan magatartás, melynél a magánszférát, személyiségi jogokat sértő közlés, például más képmásával vagy egyéb személyes adatával való visszaélés történik. Épp ezért nevesítik és védik a hazai polgári jogszabályok (Ptk.) is ezen jogosultságokat, és a fenti eset kapcsán is fontos látnunk azt, hogy itt a cukrászda részéről jogellenes cselekmény történt mind a fotók elkészítését, mind azok nyilvánosságra hozatalát érintően, ráadásul tette mindezt a vállalkozás a saját hasznoszerzésének előmozdítása érdekében, marketing célokból.

Amennyiben a megkeresésben említett cukrászda még a jogszabályokat betartva is járt volna el mind a képek készítésénél, mind azok hirdetésben szerepeltetéséért, (azaz ezekhez – az előzetes tájékoztatás és hozzájárulás kérés mellett – a szülőktől megfelelő engedélyt is kapott volna), teljesen felelős döntést csak akkor tudtak volna hozni erről az érintettek, ha a cukrászda megfelelően szavatolja, hogy a gyermek bevonására vonatkozó összes információ átadása megtörtént a megállapodásuk előtt. Még ezen elméletben levezetett variáció esete is felveti azonban annak a veszélyét, hogy a reklámozás, online hirdetések jelenlegi bevett gyakorlata számos területen sértheti a gyermek jogait. A gyermek szerepeltetésének új digitális formáira – különös tekintettel a közösségi médiára – vonatkozó érdemi korlátok hiánya sajnos egyelőre beláthatatlan következményekkel járhat. Ha pedig egy vállalkozás tiszteli a fogyasztóit, akkor tiszteletben kell tartania az ő jogait is, így a gyermekjogokat is. Amennyiben a gyermek olyan fiatal, hogy nem várható el tőle a fentiek megértése, egy reklámban, hirdetésben való önálló (szülő nélküli) szerepeltetése is csak kivételes esetben, különös odafigyelés mellett ajánlott – több jogi biztosíték adása mellett. Ez utóbbi különösen azért fontos, mivel olyan életkorú gyereket (7 éves) vontak volna be elméletben ilyen tevékenységbe, aki nem éri el azt a minimum életkort (jelen esetben Facebook felhasználási korhatára: 13 év), amiktől jogszerűen használhatná az adott online platformot.

Az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye elismeri és védi a gyerekek jogait. Így a legfontosabb alapelvek kérdésében, mint a gyerekeknek az emberi méltósághoz, magánélethez, illetve a kizsákmányolós tevékenységtől való védelemhez fűződő jogaik tekintetében is eligazodást ad. Álláspontunk szerint a cukrászda jogellenes magatartásával megsértette a szülinapját ünneplő gyermek személyiségi jogait mellett az Egyezményvel érintett ezen jogosultságait is. Ezek tiszteletben tartása ugyanis minden gyereket megillet, és épp ezért nem szabad alávetni őt ezzel kapcsolatban önkényes vagy törvénytelen beavatkozásnak, ugyanis ilyen beavatkozás vagy támadás ellen a gyereket megilleti a törvény védelme⁹. Minden gyereknek joga van továbbá ahhoz, hogy megvédjék a visszaéléstől, kihasználástól és kizsákmányolástól¹⁰. A reklámozás, hirdetés gazdasági tevékenység, ami pénzületi, természetbeni vagy egyéb előnyök juttatását jelenti, ezért a gyermek kihasználásának tekinthető, ha a részvételével megvalósuló reklámtevékenységből származó bevétel nem kerül igazolható módon hozzá, illetve törvényes képviselőihez, különösen, ha az érintettek hozzájárulása nélkül valósították meg a jogellenes cselekményeket.

A cukrászda fentiekben ismertetett jogellenes magatartásával szembeni lehetőségekről tájékoztattuk a szülőket az alábbiak szerint:

⁹ 1991. évi LXIV. tv. 16. cikk

¹⁰ 1991. évi LXIV. tv. 36. cikk

Mivel a gyerekről készült fotók - szülők megkérdése és hozzájárulása nélküli - elkészítése és nyilvánosságra hozatala nagy valószínűség szerint kimeríti a Ptk. 2:48. §-ában foglalt képmás- és hangfelvételhez való jog megsértésének tényállását, a szülők bírósághoz fordulhatnak. Ennek keretében a törvény lehetőséget ad arra, hogy követelhessék:

- a jogsértés megtörténének bírósági megállapítását;
- a jogsértés abbahagyását és a jogsértő eltávolítását a további jogsértéstől;
- azt, hogy a jogsértő adjon megfelelő elégtételt, és ennek biztosítson saját költségén megfelelő nyilvánosságot;
- a sérelmes helyzet megszüntetését, a jogsértést megelőző állapot helyreállítását és a jogsértéssel előállított dolog megsemmisítését vagy jogsértő mivoltától való megfosztását;
- azt, hogy a jogsértő vagy jogutódja a jogsértéssel elért vagyoni előnyt engedje át javára a jogalap nélküli gazdagodás szabályai szerint¹¹.

Emellett tájékoztattuk a szülőket, hogy a Ptk. 2:52. §-a alapján sérelemdíj követelésére is lehetőség van az adott személyt ért nem vagyoni sérelemért.

A jogsértés tényének a bírósági megállapítása reparációs mivoltán (elégtételadás) túl egyúttal önálló személyiségvédelmi eszköz, különösen akkor, ha megelőző szerepe lehet. Adott esetben alkalmas lehet arra, hogy a jogsértőt (vagy akár másokat is) visszatartsa hasonló jogsértésektől a jövőre nézve.

¹¹ Ptk. 2:51. §